

TÓTKOMLÓSI LEGENDÁK

1. Pipis-féle legenda

Pipis Pál, akit a jóisten és a természet nagyon nagy testi erővel áldott meg, egyszerű paraszti családba született 1830 körül. A köré szőtt legendák a nagy testi erejéhez kötődnek. Annak idején több Pipis család élt Komlóson, ezért valamilyen melléknévvel különböztették meg őket. Őt Csárdás Pipisnek hívták, mert a Nagyhajlasi Csárdát bérelték, ami a pusztaszőlősi homokgödörnél, a Károlyi-birtok és a vásárhelyi határ találkozásánál lévő útszéli csárda volt.

Már gyermekkorában felhívta magára a figyelmet, amikor búzacséplés idején, két zsák kicséplelt búzát, melynek darabja 50 kg körül volt, kapott a hóna alá. Majd később, már felnőtt korában az ún. stanga, vagyis a keresztvas megkötése kunkötésre váltott ki csodálatot az emberekből. A keresztvasat, az istállók ajtajára szerelték fel, azért, hogy a betyárok ne tudják ellopni a jószágot, a kunkötés pedig egy speciális kötésforma., amelyet a lovak jászolhoz kötésekor használtak. Pipis Pál egy ilyen keresztvasat kötött meg kunkötésre, amelyet évekkel később a község ház padlásán az iskolás gyerekeknek is mutogattak.

Hihetetlen erejét példázza egy másik történet is. Pipis Pál egy szomszédja új tanyát épített. Akkoriban több szomszéd összefogott és együtt hordták fatengelyes kocsikkal a vályogot. Pipis is ott volt velük, mint szomszéd, besegített Egyszer félúton egy kerék összeroppant. Leugrott a kocsiról, megfogta a tengelyt és kb. 1, 5 km-en keresztül fogta és tartotta a tengelyt, és így vitték a tanyára a kocsis vályogot.

Legendás volt Pipisnek Kokannal, a komlói betyárral való találkozására is. Pipisnek gyönyörű, almás-deres csödöre volt, amire Kokannak régóta fájt a foga, emlegette is: „Egyszer elkötöm!” Pipiséknél egy éber alvó, öreg béres volt, aki kint a gangon aludt, míg Pipisék bent a szobában. Amikor Kokan megérkezett a tanyájukra, nem vették észre, mert a kutyákat pálinkába mártott kenyérral etette meg, így azok elaludtak. A tanyán kívül megkötötte a saját lovát és beosont az istállóba.

Azért is hívták Kokannak, mert egy ürge járású, vékony, mozgékony ember volt, a hangja is vékony, csicsergő volt, mint a gyöngyösné. Már éppen kötötte el az almás-deres lovat, amikor meghúzta a kunkötést, a karika a jászolhoz ütődött, amit a béres meghallott, és már kiáltott is Pali bácsinak: „Itt van a Kokan!” Erre Kokan gyorsan kiosont és elment, de a lovat már nem tudta magával vinni.

Ekkor Pipis Pali bácsi elgondolkozott, hogy jó volna még egyszer találkozni Kokannal és elbeszélgetni vele, hogy hagyja őt békén. Egy vasárnap reggel aztán Pali bácsi kiengedte a teheneket, és ahogy kint állt a ház előtt, a szemközti kocsmából nagy lármát, zenebonát hallott. Kíváncsi volt, hogy ki mulat vasárnap reggel, ezért benézett a kocsmába. Hát amint belépett, látta, hogy Kokan az, akinek vasárnap reggel ilyen jó a kedve. De őt is észrevette Kokan és már szaladt is elébe, a kezét nyújtva és köszöntötte:

- „Jó reggelt Pali bácsi!”

Kezet fogtak, és Pali bácsi is köszöntötte: „

- „Jó reggelt Gyurka!” (mert az eredeti neve Karkus György volt, a Kokan csak ragadványnév).

Majd folytatta a kezét tovább szorítva:

- „Ide figyelj, Gyurka! Vajon mész-e még egyszer az én istállómba?”

Kokan jajgatva könyörgött:

- ”Jaj! Jaj! Nem megyek, csak engedje el a kezemet!

- „Majd elengedem, de először esküdj meg, hogy soha többé nem teszed a lábad az istállóba!”

És ahogy rázta Kokan kezét, a körmei mögül elkezdett csöpögni a vér a padlóra, úgy megrázta az öreg a kezét. Ezután Kokan nem ment többet a Pipis-tanyára.

A következő eset a Pipis-tanya mezsgyéjén lévő Lopusni-tanyán történt. Akkortájt az asszonyok egész télen a kendert dolgozták fel bent a faluban, a férfiak pedig kint a tanyán gondozták az állatokat. Az egyetlen szórakozási lehetőségük a kártyázás volt. Az ominózus éjszakán is a Lopusni-tanyán a férfiak kártyáztak.

Egyszer csak arra lettek figyelmesek, hogy valaki a hátuk mögül magyarul megszólal: Jó estét! Azonnal meghűlt mindenki a vér, mert nem hallották, hogy jött volna valaki, a kutyák sem ugattak. Ahogy a férfiak megfordultak a subás idegen már fordult is ki a szobából. Mire a meglepődésükből felocsúdtak és utána akartak menni, nem tudták kinyitni az ajtót, mert az idegen kívülről bezárta azt. Mivel azonban a kamrából volt egy nyílás a padlásra, azon át kijutottak a házból. Első útjuk az istállóba vezetett, ahonnan 2 ökör, és 2 fejőstehén hiányzott. Az istálló ajtajában viszont találtak egy nagyon szépen, cifrán, tulipánosra kifaragott botot, amit az egyik betyár felejtett ott. A legidősebb férfi lóra szállt és elindult a betyárok után, mivel a friss hóban pontosan látszott, merre mentek. Nem jutott azonban messzire, ugyanis rálöttek, amitől a ló megbokrosodott.

Néhány héttel az eset után a komlói gabonapiacon, amit minden hétfőn megtartottak, Lopusni Mátyáshoz odalépett egy öreg, aki azt mondta, hogy ő tudja, hol vannak a tehenei és az ökrei. Szó szót követett és megállapodtak: 10 mázsa búza fejében odavezeti őket. A megkárosított férfiak megkérték Pipis Pali bácsit, hogy menjen ő is velük.

Így felkerekedtek és négyen, plusz az informátor elindultak a rejtekhelyre. Útjuk a Csomorkányi Csárdához vezetett, ami Hódmezővásárhely környékén volt. Három férfi, köztük Pipis Pali bácsi, aki vitte az istállónál talált faragott botot, bementek a csárdába. Többen is voltak a csárdában és ők is leültek egy asztalhoz, és szlovákul kezdtek el beszélgetni. Egyszer csak az egyik távolabbi asztalnál megszólal az egyik ember: „Nézd komám, ott a te botod!” Ekkor rájöttek, jó helyen járnak. Pali bácsi felállt, és ezt mondta: „Aki ebben a helyiségben van, mindenki meghal.” Azzal a bottal mindent, és mindenkit elkezdett ütni, amíg az összes betyár a földön nem hevert ájultan. A csárdából kilépve észrevették, hogy van egy keskeny kitaposott út, ami egy hatalmas istállóhoz vezetett, amelyben kb. 30 szarvasmarha volt. Kiválasztották a saját jószágaikat, és hazahajtották őket minden nehézség nélkül, a betyárok nem követték őket. A következő télen viszont az öreget, aki odavezette őket, a saját házában találták felakasztva.

Ez volt a Pipis Pálhoz fűződő legenda, ami a szájhagyomány szerint él Tótkomlóson.

2. A Rajta-gödör legendája

Gajdács: Tót-komlós történetében ez a legenda le is van írva. A mai Kossuth utca 40. szám alatti ház kertjében található az ún. Rajta-gödör, amely ma már töredéke régi méretének. Egy nádassal benőtt, lápos, feneketlen terület. A gödörbe az emberek régen behordták a szemetet, a kivágott gazt, mert a gödör elnyelt mindent. 1816-ban volt egy hatalmas, háromnapos hóvihár. Egy század huszárt vezényeltek át Orosházáról Hódmezővásárhelyre, és ez a hóvihár elkapta őket. Leszorította őket a vihar Komlós alá. A vihar után a gödör környékén lovak tetemét, huszárokat, sapkákat, és egyéb felszereléseket találtak. Az összeszámlálás után kiderült: több tucat huszár tetemét nem találták meg. A gödör elnyelte őket, lovastól, mindenestől. Azóta nevezik Rajta-gödörnek, a huszárokról, az ő csatakiáltásukról (Rajta, huszárok!).

3. Kék lánggal égő pénz legendája

Ribálszki György, tehetős gazda, fiatal korában éjszaka ballagott haza a mezőhegyesi úton lévő tanyájukba a régi hídon át. A hídon átmelve hirtelen egy kék lángot látott lebegni a föld színe felett. Nagyapja figyelmeztette korábban, ha bármi furcsát tapasztal bármikor éjszaka, ne avatkozzon be a természet törvényeibe, a csodás dolgokat hagyja a maga útján menni. Ez a tanács rögtön eszébe is jutott és egy kis ideig szót is fogadott ennek, csak nézte a lángot. Egyszer csak bevillant fejébe egy korábban hallott mondás: ha egy ilyen lángra visszakézből ráteríti a szűrét, akkor sok arany támad a helyén. Nem tudott ellenállni a pénzszerzés lehetőségének, elmondott 9 Hiszek egyet és 9 Miatyánkot, majd visszakézből ráterítette szűrét a lebegő kék lángra. És láss csodát! Nagy csörgés közepette két szakajtónyi aranypénz hullott a földre! A legenda szerint ebből a pénzből vásárolták a kb. 100 hold földjüket, ebből gazdagodtak meg.

Forrás: Lopusni András, tótkomlói gyűjtő /elmondása szerint lejegyezte: Sándor Gabriella/

4. Takarékpénztári rablás

„Voltak azonban itt is idők, mikor az élet és vagyonsbiztonság nem a legjobb lábon állott, akkor ugyanis, mikor a híres Babáj Gyurka meg Tóth Jancsi itt a szomszédos Csanád vármegyéhez, meg e vidéken is kóborolt s garázdálkodott. Azóta azonban, ahogy a szegénylegények ezen utolsó alakjai is letűntek a látóhatárról, holmi csirke- vagy libatolvajlásán kívül, más nagyobb lopás alig történt. S ha minden évtizedben egyszer elő is fordul valami betörés, azt többnyire nem idevalók, hanem idegenek, rendesen kóbor cigányok követik el, akik leginkább ruha- és ágyneműk eltolvajlásában nagy mesterek. Az újabb időben valami feltűnőbb betörés nem is igen történt, azon az egyen kívül, amikor ugyanis **1878. év május 22-én** a takarékpénztárt akarták kirabolni s egyik Wertheim-szekrényét el is vitték, de azután a Vásárhely felé vezető úton a szállók árkában, miután feltörni sehogy sem sikerült, a fessegetés nyomaival ott hagyták.”

Forrás: Gajdács Pál: Tót-Komlós története

5. Az emberek tréfás kedvét mutatja a következő humoros történet.

Motyovszki albíró tanyájára kijött egy öreg cigány, és szalmát kért. Kötelet is hozott, s engedélyt kért az albírotól, köthessen bele szalmát, mert nincs mivel fűtenie. Pali bácsi meg is engedte neki. A cigány hatalmas nagy csomót kötött, felvette a hátára, elballagott vele a sarokig, ahol Roszkos Pista bácsi meg még egy-két tanyasi ember várta. Letetette vele a szalmát. Aztán csak beszélgettek, hogy mi újság a faluban és így tovább. Roszkoséknál szolgált egy süketnéma béres. Pista bácsi mutogatással rávette, hogy amikor a cigány elindul a szalmával, osonjon utána, és gyűjtsa meg a hátán. Ez meg is történt. A cigány jajveszékelt, elégett a kabát is, meg a kötél is. De hogy lecsendesítsék, kapott a réginél jobb kabátot, hosszabb kötelet, köthetett bele tetszés szerint szalmát, és még egy pengőt is kapott vigasztdíjként.

6. Egymásik Pipis-történet

„Ide kívánczok egy megtörtént eset az I. világháború tájáról, ami a Földvári út mentén a Lopusni-tanyán esett meg. Dédnagyapám beszélt el a következő történetet: Havas téli estén a három testvér a szomszédból átjött két vendéggel 9 óra tájban, az asztalt körülülve s kártyázásba merült. Az udvaron hatalmas házőrző kutyák: igazi téli idillikus kép. Egyszer csak váratlanul nyílt az ajtó, s földig érő subában egy magas férfi jelent meg. Hangosan ráköszönt a kártyázókra. A következő pillanatban kifordult, és rájuk kötötte az ajtót. Ehhez szükséges egy kis magyarázat, ugyanis a bélelt téli ajtó közepén volt egy ún. behúzó vas. Ehhez a behúzó vashoz kötöttek egy istrángot vagy egy kötélrögzítőt, keresztbe egy keresztfát, és máris be volt zárva. Mire felocsúdtak, és a kamrában lévő lyukon felmentek a padlásra, s a padlásajtónál leugráltak, meglepődve látták, hogy egy pár ökör és két hasas tehén nincs az istállóban. A kutyák meg kinyúlva feküdtek a havon, mellettük szétrágott, pálinkával átitatott kenyér és húsdarabok. A magas hóban a nyomok hátra, Pusztaszőlős irányába vezettek. Ekkor még a szőlősi birtok a földjeinkkel határos volt. A határon széles fasor és mély árok. A meglepett testvérek, ahogy észbe kaptak, lóra ültek, és a betyárok nyomába eredtek. Ahogy közeledtek a szőlősi határhoz, lövések dördültek el. A lovak megbokrosodtak, elragadták lovasaikat, az üldözést abbahagyták. Majd egy hónap elteltével jelentkezett egy idős ember, aki azzal állt elő, hogy ő tudja, hol vannak az ellopott ökrök és tehenek. 12 q búzáért hajlandó megmutatni a helyet. Így megegyezvén, összeálltak négyen, egészséges, erős fiatalemberek. Köztük volt a nagy erejéről híres Pipis Pál (Csárdás) is. Vitték az istállóban felejtett szépen kifaragott botot. A nyomra vezető hasra feküdt a szánkóban, és csak a hajtó lába között a suba alól dirigált, merre kell menni. Így jutottak el Vásárhely pusztára, a Csomorkányi csárdába. Bementek, a botot magukkal vitték. Leültek az asztalhoz, és bort kértek. A szomszéd asztalnál megszólalt egy gyanús külsejű egyén, meglökve a mellette ülőt: „Nézd komám, ott a te botod!” Erre megtudták, hogy jó helyen járnak, itt vannak a tettesek. Ekkor a hatalmas erős ember, Pipis Pál avval a bottal mindenkit ütött, ahol ért, még a kocsmáros is kapott. Amikor már mindenki a földön feküdt, felültek a szánkóra, s megtalálták a nádasba rejtett, trágyával kirakott és álcázott istállót. A saját marhájukat maguk elé vezették és hazahajtották kb. 25 km távolságból. A történet vége: a nyomra vezetőt a következő év telén a szobájában felakasztva találták a gerendán.”

Forrás: Szincsek György: Tótkomlós története és néprajza